

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Ольга Іваницька

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ КОВАЛЬСЬКОЇ Л.А. ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ
ДИСКУРС ІСТОРІЇ РАДЯНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ (1941–1945 РР.)
[МОНОГРАФІЯ]. / ЛЕСЯ АНДРІЇВНА КОВАЛЬСЬКА. – ДОНЕЦЬК-ВІННИЦЯ: ТОВ
«НІЛАН-ЛТД», 2015. – 462 С.**

У статті рецензується монографія, присвячена історії радянського руху Опору в 1941–1945 рр.

Ключові слова: рух Опору, партизанський рух, підпілля, дискурс, Друга світова війна.

Вийшла друком наукова монографія Лесі Андріївни Ковальської, яка присвячена класифікації та аналізу джерельного комплексу радянського руху Опору в період Другої світової війни. Рецензована праця виконана в руслі новітніх тенденцій історичної науки, зорієнтованих на інтеграцію парадигмального розмаїття наукового знання з проблеми, синтез концепцій вітчизняного та світового джерелознавства. Це дає можливість наблизитись до наукового розуміння складної, багатоаспектної й цілісної картини партизансько-підпільного руху.

Сучасні тенденції до відкритості архівних комплексів України, використання зарубіжних джерел та методологічних напрямів відкривають якісно новий період в розвитку українського джерелознавства. Започаткування джерелознавчого дискурсу сприяє осмисленню попередніх надбань у галузі методики опрацювання історичних джерел, модернізації методологічної парадигми аналізу джерельного комплексу історії українського народу. Підвищення уваги до виявлення та опрацювання нових розсекречених документів такого складного періоду як історія радянського підпільного спротиву у 1941–1945 рр. відбувається під впливом світових трендів розвитку джерелознавчої галузі історичної науки. Радянський період джерелознавства, як і загалом історична наука того періоду, характеризується державним контролем та централізацією архівної справи. Це спричинило обмеження доступу до тематичних архівних комплексів дослідників.

З розвитком спеціальних галузей історичної науки у світовому джерелознавстві постали науково-методологічні течії – «реалізм» та «ідеалізм», відмінні за різним методологічним інструментарієм аналізу історичних документів. Реалізм розвивався у напрямі удосконалення методики опрацювання джерел шляхом використання структурно-історичного та типологічного методу в історичному дослідженні й збереження традиційного підходу в реконструкції минулого. Ідеалістам характерні принципи суб'єктивно-ідеалістичної гносеології (неокантіанства, ірраціоналістичного психологізму), яка вказує на об'єктивність пізнання через суб'єкта історичного процесу. На межі тисячоліть з розвитком технічного прогресу утворилися нові форми фіксації та збереження інформації, з'явилися нові види історичних джерел, що зумовило й необхідність формулювання науково-методологічної парадигми джерелознавчого дослідження.

Запропонована авторкою монографія є прикладом новаторства у використанні новітніх тенденцій джерелознавчої галузі історичної науки. Проведення вагомий пошукової роботи й класифікації великого масиву історичних документів засноване на концептуалізації проблеми дослідження радянського Руху Опору, відпрацювання відповідних методів роботи з різного типу джерелами, застосування багатфакторного джерелознавчого аналізу архівних фондів України. Найбільш аргументовано авторська науково-методологічна парадигма викладена у першому розділі монографії. Другий розділ видання присвячений видовій структуризації типу письмових джерел. Авторка детально розподіляє радянську владну документацію на відповідні види – законодавчий, нормативний, громадських об'єднань, діловодний, особового походження, наукових досліджень, публіцистичний та літературний, технічно-картографічний.

Схвалення заслуговує звернення до ретроспективних історичних джерел представлених у третьому розділі. Джерелознавчий аналіз такого типу «не традиційних» джерел вимагає особливого методологічного підходу, з чим авторка впоралася запропонувавши необхідний інструментарій методів та підходів. Динамічність та образність ретроспективних джерел доповнює письмові види історичних документів зоровим та слуховим сприйняттям відтворюючи відповідну картинку реальності тилової бойової діяльності радянського руху Опору. Монографія завершується логічними елементами наукового дослідження: аргументованими висновками, структурними примітками, переліком умовних позначень використаних у виданні, широкому спектрі науково-літературних джерел та додатків, що складаються з візуальних відбитків історичних фактів (карти, агітки, преса, фото, копії документів, характеристики бойових нагород).

Проте, автор майже не приділяє уваги такому специфічному виду історичного джерела як усна історія. Зрозуміло, носіїв усної історії подій партизанського і підпільного рухів з кожним роком стає

все менше. У монографії правильно наголошується, що фіксація усної розповіді на паперовому, магнітному чи будь-якому іншому носії переводить її в іншу класифікаційну нішу системи історичних джерел – письмових, аудіовізуальних тощо.

Здійснена джерелознавча робота з типологізації документів років війни є теоретично актуальною й практично значущою для сучасної української історико-джерелознавчої науки та її спеціальних галузей. Варто зауважити, що матеріал праці демонструє обізнаність авторки у специфічних процесах керівництва бойовими діями у тилу і військовими рейдовими операціями, властивих механізму радянської державної військової політики. Зняття табу на критичне осмислення багатьох сторінок засекречених документів, більш широкий доступ до архівних фондів, інтеграція істориків-джерелознавців пострадянського простору до єдиного світового інформаційно-методологічного простору дозволили вийти на якісно новий рівень досліджень в Україні. Проте, лише останнім часом з'явилася комплексне джерелознавче зацікавлення процесами утворення, розвитку й діяльності надзвичайних органів радянської влади періоду 1941–1945 рр. через призму документообігу та продукування письмових джерел.

Необхідність використання авторкою сучасних теоретико-методологічних підходів у джерелознавстві диктується потребою вивчення документації з питань особливостей діяльності всіх форм радянського державного управління у військовий час, намагання зорганізувати у військовій зоні окупації народний спротив населення, суттєвих відмінностей різних форм спротиву на окупованих територіях України. Дослідження та систематизація джерельного масиву української архівної служби дасть можливість виявити спільні й специфічні риси в діяльності партизансько-підпільного рухів, дозволить відтворити цілісну картину тилової війни в масштабах всієї України.

Наголошуючи на актуальності теми джерелознавчих аспектів радянського руху Опору автор усвідомлює складність досягнення хаотичного, військово-надзвичайного документообігу, необхідність його систематизації, класифікації й об'єктивного висвітлення, важливість цієї роботи для істориків й науковців джерелознавчої галузі історичної науки загалом. Рецензована монографія відповідає концептуальним основам української державної політики декомунізації історичного простору. Сформульована мета дослідження визначила структуру роботи та використання наукового інструментарію, який покликаний забезпечити її досягнення. Географічні та хронологічні межі дослідження чітко визначені авторкою у роботі. Наукова монографія «Джерелознавчий дискурс історії радянського Руху Опору (1941–1945 рр.)» заслуговує на увагу і визнання науковців джерелознавчої галузі історичної науки.

Ольга Иваницкая

**РЕЦЕНЗИЯ НА МОНОГРАФИЮ КОВАЛЬСКОЙ Л.А. ИСТОКОВЕДЧЕСКИМ
ДИСКУРС ИСТОРИИ СОВЕТСКОГО ДВИЖЕНИЯ СОПРОТИВЛЕНИЯ (1941–1945
ГГ.) [МОНОГРАФИЯ] / ЛЕСЯ АНДРЕЕВНА КОВАЛЬСКАЯ. – ДОНЕЦК-
ВИННИЦА ООО «НИЛАН-ЛТД», 2015. – 462 С.**

В статье рецензируется монография, посвященная истории советского движения Сопротивления в 1941–1945 гг.

Ключевые слова: движение Сопротивления, партизанское движение, подполье, дискурс, Вторая мировая война.

Olga Ivanytska

**FORGING REVIEWS TO MONOGRAPHS LA SOURCE-DISCOURSE HISTORY OF
SOVIET RESISTANCE MOVEMENT (1941–1945) [MONOGRAPH]. / LESYA A.
KOWALSKI. – DONETSK WINERY, LLC «NILAN-LTD», 2015. – 462 S.**

The article reviewed monograph on the history of Soviet resistance movement in 1941–1945.

Key words: resistance movement, guerrilla movement, underground discourse, the Second World War.